

Xəstəlik sinifi (XBT-10)	Endokrin sistemin xəstəlikləri, maddələr mübadiləsi və qidalanma pozğunluqları (E00-E90)
---------------------------------	---

İlkin Versiyanın tərtibatçı (İSİM)	Kazımova Z.
---	--------------------

XBT-10 rubrikası	Xəstəliklər
E10	İnsulindən asılı şəkərli diabet
E11	İnsulindən asılı olmayan şəkərli diabet
E12	Qeyri-kafi qidalanma ilə bağlı şəkərli diabet
E13	şəkərli diabet in digər dəqiqləşdirilmiş formaları
E14	Dəqiqləşdirilməmiş şəkərli diabet
E10- E14	Şəkərli diabet
.0	koma ilə
.1	ketoasidozla
.2	böyrəklərin zədələnməsi ilə
.3	gözlərin zədələnməsi ilə
.4	nevroloji ağırlaşmalarla
.5	periferik qan dövranının pozğunluğu ilə
.6	digər dəqiqləşdirilməmiş ağırlaşmalarla
.7	çoxsaylı ağırlaşmalarla
.8	dəqiqləşdirilməmiş ağırlaşmalarla
.9	ağırlaşmalarsız

Müalicə

Dərman vasitələrinin seçilməsi

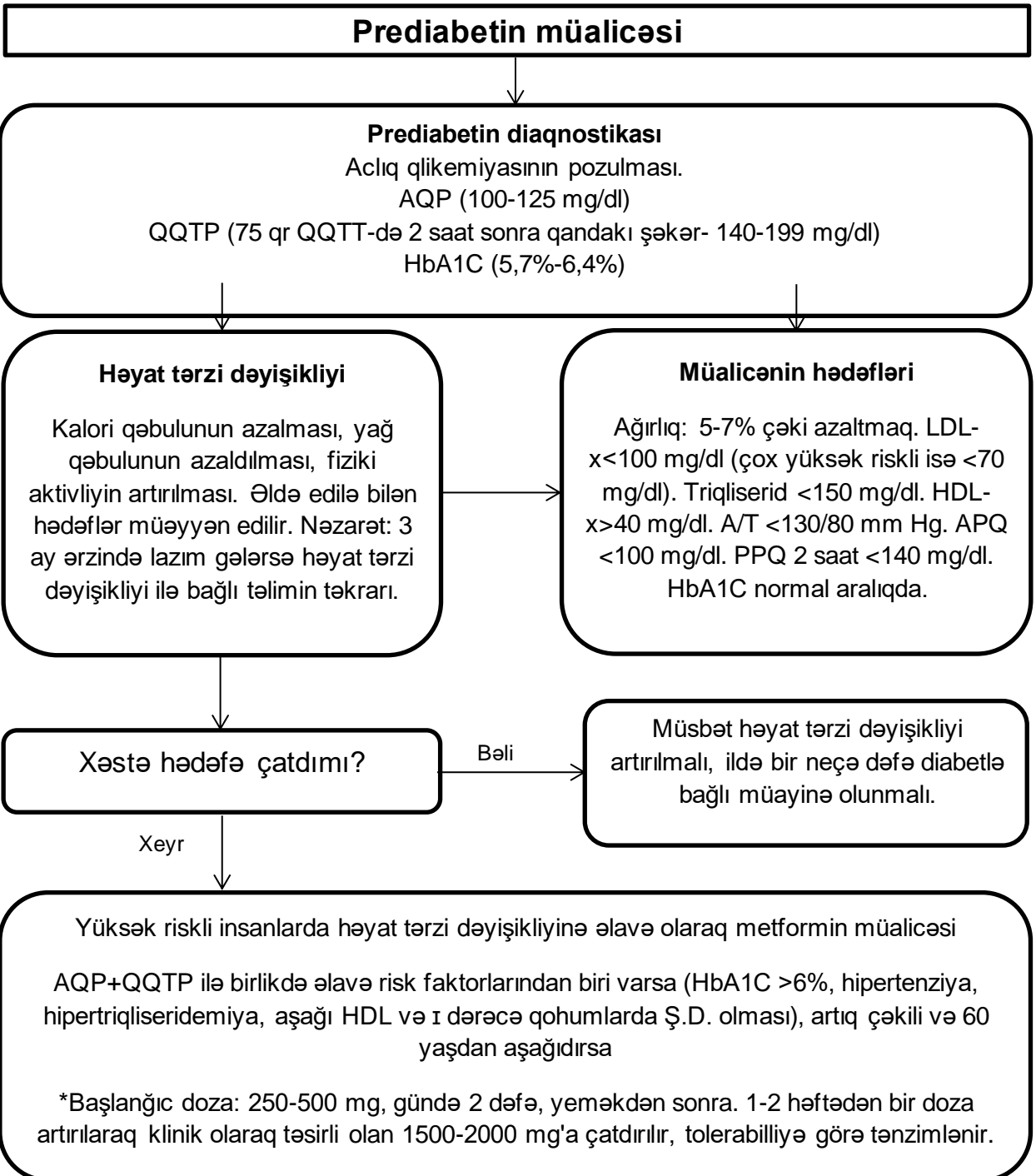
1. Qlükometabolik vəziyyətə uyğun

▶ Postprandial hiperqlikemiya zamanı – α -qlükozidazanın inhibitoru, DPP4 inhibitorları qısa müddətli sulfonil-sidikövhəri preparatları, qlinidlər, qısa müddətli requlyar insulin və ya insulinin analoqları

▶ Acqarına hiperqlikemiya – biquanidlər, uzun müddətli sulfonilsidikövhəri preparatları, qlitazonlar, uzun müddətli requlyar insulin və ya insulinin analoqları

▶ İnsulin rezistentliyi – biquanidlər, qlitazonlar, α -qlükozidazanın inhibitoru

- İnsulin çatışmazlığı – sulfonil-sidikcövhəri preparatları, qlinidlər, insulin
- 2. ŞD2-nin ilkin müalicəsi zamanı seçim preparatları:
  - ✓ Metformin
  - ✓ Sulfanil sidik cövhəri və ya qlinidlər
  - ✓ GLP 1RA (Qlukaqona bənzər peptid)
  - ✓ Dipeptidil-peptidaza-4 inhibitoru
  - ✓ SGLT-2 inhibitorları
  - ✓ Pioqlitazon
  - ✓ Alfa-qlükozidazanın inhibitoru 2-3 ay ərzində preparatın monitorinqi və titrlənməsi aparılmalıdır. 2-3 aydan sonra tələb olunan qlikemik profil əldə edilmədikdə, kombinə olunmuş terapiyanın başlanması tövsiyə olunur.

ŞD2 xəstəliyinin müalicəsində istifadə olunan dərman vasitələri

No	Preparatın adı	Dozası	Xəbərdarlıq
<i>Biquanidlər – əsas effekt: qara ciyərdə qlükoneogenezi dəf edir</i>			
1	Metformin (Siofor, Qlükofaj)	500-2500 mq/gündə	Böyrək çatışmazlığı zamanı (YFS<30 ml/dəq) istifadəsi əks-göstərişdir. Ən çox əlavə təsirlər mədə-bağırsaq traktı tərəfindən olur.
<i>Sulfonil-sidikcövhəri preparatları – əsas effekt: mədəaltı vəzin β-hüceyrələrindən insulin sekresiyasını stimule edir</i>			
2	Qliklazid (Diabeton)	80-240 mq/gündə	Qara ciyər və böyrək çatışmazlığı zamanı istifadəsi əks-göstərişdir. Tip 1 diabet hamiləlik, stress, ağır infeksiya proses, ketoasidoz, hiperosmolyar hiperqlikemik koma əks-göstərişdir
3	Qliklazid MR (Diabeton MR)	30-120 mq/gündə	
4	Qlipizid (Qlibenez)	2,5-10 mq/gündə	
5	Qlimepirid (Amaril, Mepiril)	1-8 mq/gündə	
6	Qlibenklamid (Manninil, Euqlikon)	2,5-10 mq/gündə	
7	Qlikvidon (Qlürenorm)	15-120 mq/gündə	
<i>Qeyri-sulfonil-sidikcövhəri preparatları – əsas effekt: mədəaltı vəzin β-hüceyrələrindən insulin sekresiyasını stimule edir</i>			
8	Repaqlinid (Novonorm)	0,5-16 mq/gündə	Qara ciyər və böyrək çatışmazlığı zamanı istifadəsi əks-göstərişdir
9	Nateqlinid (Starliks)	60-360 mq/gündə	
<i>Tiazolidindionlar – əsas effekt: əzələlərdə və piy toxumasında insulin rezistentliyini azladır</i>			
10	Roziqlitazon (Avandia)	2-8 mq/gündə	Qara ciyər və ürək-damar çatışmazlığı zamanı, sidik kisəsi xərçəngi və hamiləlik zamanı istifadəsi əks-göstərişdir
11	Pioqlitazon (Aktos)	15-45 mq/gündə	
<i>α-qlükozidazanın inhibitoru – əsas effekt: bağırsaq traktından qlükozanın sorulmasını ləngidir</i>			
12	Akarboza (Qlükobay)	25-300 mq/gündə	Preparat qaz və qarının köpməsini əmələ gətirir, bəzən diarreyə ola bilər. Qaraciyər və böyrək çatışmazlığı, hamiləlik, anemiya, iltihabi bağırsaq xəstəlikləri zamanı istifadəsi əks-göstərişdir.

	DPP4 inhibitorları-əsas effekt:bağırsaqlarda inkretin hormonlarının sekresiyasını stimule edir.		
13	Sitoqliptin (Yanuvia)	100 mq/ gündə	Kəskin pankreatit, xroniki pankreatit.
14	Vildaqliptin (Qalvus)	50-100 mq/gündə	
	GLP-1 Reseptor aqonistləri-əsas effekt: qlukoza bağlı insulin sekresiyasını artırır və qlukaqon sekresiyasını azaldır.		
15	Liraqlutid (Viktazol)	0.6-1.8 mq/gündə	Pankreatit, öd daşı xəstəliyi, qalxanvari vəzin meoculyar xərcəngi.
16	Semiqlutid (Ozempik)	0.25-0.5-1 mq/gündə	
	SGLT-2 inhibitorları-əsas effekt: böyrəklərdə qlukoza reabsorbsiyasını azaldıb, sidiklə qlukoza ifrazını artırır.		
17	Dopaqliflazin (Farxiqa)	10 mq/gündə	Böyrək çatmamazlığı, (Y.F.S<60 ml/dəq) >75 yaş, diabetik ketoasidoz, dehidratasiya, 18 yaşdan kiçik insanlar, hipotenziya hallarında istifadəsi əks-göstərişdir
18	Empaqliflazin (Gardiance)	10-25 mq/gündə	
19	Kanaqliflazin (İnvocana)	100-300 mq/gündə	

İnsulin preparatları

İnsulinlərin təsir müddəti	Preparatlar	Təsirin başlanma müddəti (- saat sonra)	Təsirin pik vaxtı (- saat sonra)	Təsirin davam etmə müddəti (- saat)
Ultraqısa təsirli (insan insulininin analoqu)	Aspart (Novorapid) Lizpro (Humaloq) Glulisin (Apidra)	0,25 (5-15dəq)	0,5-2	3-4
Qısa təsir müddətli	Aktrapid HM Humulin R	0,5-1	2-4	6-8
Orta təsir müddətli	İnsulatard	1,5-2	4-10	>14
	Humulin	1-2	4-10	>14
	NPH	1	3-4	18-20
Qarışıq insulinlər				
Regular+NPH qarışıq insulinlər				
	NPH/Regular 70/30	0.5	2-4	14-24

	(Mixtard)			
Analog+Analog protamin qarışıq insulinlər				
	NPA/Aspart 70/30 (Novomix)	0, 1 (6-12 dəq)	1-4	18-24
	NPL/Lispro 50/50	0.25-0.5	0.5-3	14-24
	NPL/Lispro 75/25 (Humalog mix)	0.25-0.5	0.5-2.5	14-24
Analog+Degludec qarışıq insulin				
	Degludec/Aspart 70/30	0.25 (14-27 dəq)	2-3	<24
Uzun təsir müddətli (insan insulininin analoqu)	Glarjin (Lantus)	2-4	yox	22-24
	Detemir (Levemir)	1-4	yox	18-24
	Degludec (Tresiba)	2-4	yox	>40

Ədəbiyyat

“ŞƏKƏRLİ DİABET (TİP 2) XƏSTƏLİYİNİN DİAQNOSTİKA VƏ MÜALİCƏSİ ÜZRƏ KLİNİK PROTOKOL” (2021 il) Azərbaycan

<https://www.isim.az/az/reports-search/5?q=diabet>

<https://www.isim.az/upload/File/reports/shekerlidiabet2021.pdf>